

Rozprzestrzenianie roślin

DEFINICJE: Co to jest rozprzestrzenianie?

Rozprzestrzenianie (dyspersja) proces pasywnego lub aktywnego przemieszczania się organizmu (propaguli) z miejsca jej powstania na inne miejsce. Niezależnie od skali geograficznej i sposobu rozprzestrzeniania dyspersja jest dziełem osobnika i współdziałania środowiska.

Dyspersja może mieć charakter:

przemieszczenia pojedynczych osobników (pionierów)
przemieszczenia granicy zasięgu gatunku „szerokim frontem”
jednorazowych masowych wędrówek (inwazji) – osobniki opuszczają swoje naturalne środowisko i do niego nie wracają
cyklicznych/sezonowych migracji – przynajmniej część osobników (lub ich potomstwo) powraca do środowiska wyjściowego
nalotów – nieregularnych wędrówek w wyniku których gatunek pojawia się w okolicy, w której normalnie nie występuje; w sprzyjających warunkach może nastąpić jego rozmnażanie

Nowe ośrodki rozrodu

Osiedlanie się na stałe, dopasowanie do środowiska

Udwardy 1976, zmienił

DEFINICJE: Co to jest rozprzestrzenianie?

Rozprzestrzenianie (ang. dispersal) proces przemieszczania się propaguli w przestrzeni, bez względu na jego aktywny lub pasywny charakter.

Rozprzestrzenianie potencjalne to proces opisujący przemieszczanie samych propaguli, bez uwzględnienia jego efektu (sukces kolonizacyjny).

Rozprzestrzenianie efektywne (zrealizowane) to proces j.w. ale uwzględniający tylko te propagule z których powstały nowe osobniki w nowej lokalizacji.

DEFINICJE: Co to jest diaspora?

Diaspora to twór służący do rozsiewania i rozprzestrzeniania roślin.

Diasporami są zarodniki, nasiona, owoce, rozmnożki...

Często używa się również terminu **propagula**

Sposoby rozmnażania:

wegetatywne – przez podział lub fragmentację osobnika macierzystego

bezpłciowe – przez wytworzenie specjalnych komórek rozrodczych (zarodników)

płciowe – przez wytworzenie, a następnie połączenie się komórek płciowych (gamet) w zygotę i dalszy jej rozwój

Podbielkowski Z. i Podbielkowska M. 1992. Przystosowania roślin do środowiska.

DEFINICJE: Co to jest klon?

Klon – w genetyce i hodowli roślin grupa osobników o jednakowym genotypie, które powstały na drodze rozmnażania wegetatywnego.

Szweykowska A. i Szweykowski J. 1993. Słownik botaniczny.

Tempo rozrostu wegetatywnego

Organizm	[m/rok]
Trzcina <i>Phragmites australis</i>	20,0
Jeżyna dwubarwna <i>Rubus bifrons</i>	6,5
Jeżyna popielica <i>Rubus caesius</i>	3,2
Poziomka <i>Fragaria vesca</i>	2,5
Barwinek <i>Vinca minor</i>	1,5
Pięciornik gęsi <i>Potentilla anserina</i>	1,1
Jastrzębiec <i>Hieracium pilosella</i>	0,3
Dąbrówka <i>Ajuga reptans</i>	0,2
Fiołek <i>Viola odorata</i>	0,13

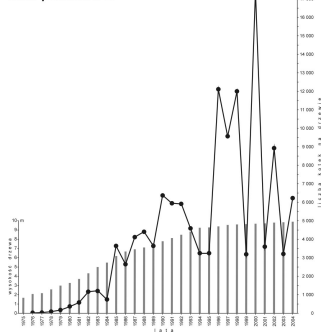
Podbielkowska Z. i Podbielkowska M. 1992

Liczba tworzonych diaspor

Organizm	Liczba
Purchawica <i>Lycoperdon</i>	10 ⁹ - 10 ¹⁰
Storczyki <i>Orchidaceae</i>	10 ³ - 10 ⁸
Wierzba <i>Salix pentandra</i>	10 ⁵ - 10 ⁷
Komosa <i>Chenopodium album</i>	10 ⁴ - 10 ⁵
Wiązówka <i>Filipendula ulmaria</i>	2 000 - 60 000
Knieć <i>Caltha palustris</i>	1 000 - 4 000
Kosaciec <i>Iris pseudacorus</i>	500 - 3000
Niecierpek <i>Impatiens parviflora</i>	1 - 2000
Sporek <i>Spergula morisonii</i>	10 - 100
Wolfia <i>Wolffia arrhiza</i>	1

Zmienność produkcji nasion w czasie

Salix pentandra L.

Faliński 1998
uzupełnione

Sposoby rozsiewania diaspor

Autochoria	Allochoria
Blastochoria	Barochoria
Ballochoria	Anemochoria
Herpochoria	Hydrochoria
	Zoochoria
	Antropochoria

Podbielkowska Z. i Podbielkowska M. 1992

Słowniczek terminów związanych z rozsiewaniem

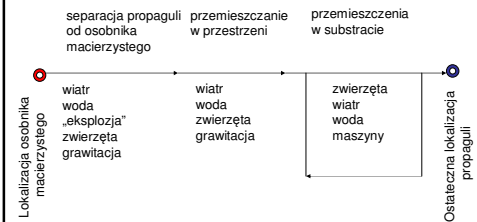
Agochoria – z towarami
 Anemochoria – wiatr
 Antropochoria – człowiek
 Ballochoria – mechanizmy „eksplozyjne”
 Barochoria – swobodne spadanie
 Blastochoria – wzrost pędu wegetatywnego i pozostawienie nasion
 Boleochoria – wytrącanie
 Bytisochoria – ciekły wodny
 Chamaeochoria – biegacze
 Diplochoria – wykorzystanie dwóch sposobów rozsiewania
 Dysochoria – przypadkowe
 Endochoria – w przewodzie pokarmowym
 Epichoria – na powierzchni ciała
 Etelochoria – świadome przez człowieka
 Herpochoria – ruchy petzające
 Hydrochoria – woda
 Myrmekochoria – mrówki
 Nautochoria – pływacze
 Ombrochoria – deszcz
 Ornitochoria – ptaki
 Polichoria – wykorzystanie wielu sposobów rozsiewania
 Speirochoria – z materiałem siewnym
 Stomatochoria – w aparacie gębowym
 Zoochoria – zwierzęta

Polichoria wydaje się być dominującym zjawiskiem

Stwierdzenie to ma duże znaczenie, gdyż:

- nasiona ulegają „obróbce” w inny sposób przez każdy wektor;
- dystans na jaki nasiona są przenoszone zależy od wektora;
- wektor może wykazywać wybiórczość w stosunku do środowisk;
- różne wektory działają w różnych porach roku;
- ten sam wektor może inaczej rozprzestrzeniać różne gatunki, w zależności od ich właściwości;

Różne wektory biorą udział w rozprzestrzenianiu roślin na różnych etapach tego procesu

Rola skali przestrzennej rozprzestrzeniania nasion

Rozprzestrzenianie na niewielkie odległości:

- określa rozmieszczenie przestrzenne osobników, a więc wpływ drapieżnictwa i konkurencji;
- umożliwia kolonizację sąsiednich płatów;
- wpływa na przepływ genów wewnątrz populacji;

Rozprzestrzenianie na duże odległości:

- określa szybkość ekspansji gatunku;
- umożliwia kolonizację odległych środowisk/płatów;
- wpływa na przepływ genów pomiędzy populacjami;

Roślina macierzysta ma wpływ na zasięg i charakter rozprzestrzeniania poprzez:

- Architekturę rośliny (ma wpływ na rozmieszczenie propaguli w przestrzeni i ich początkowy potencjał dyspersyjny);
- Termin dojrzewania propaguli (zgranie z czynnikami pogodowymi, wylewami rzek, unikanie „drapieżnictwa” na nasionach);
- Siła potrzebna do oderwania propaguli od osobnika macierzystego;
- Mechanizm wyrzutowy (jeśli taki istnieje);
- Atrakcyjność pokarmowa rośliny lub jej owoców;
- Wartość użytkowa rośliny;

Właściwości propaguli wpływające na ich rozprzestrzenianie:

Właściwości aerodynamiczne (nasiona o bardzo małych rozmiarach i wadze, przydatki opóźniające opadanie, skrzydełka wprawiające propagulę w ruch wirowy lub rotacyjny, struktury umożliwiające toczenie się, właściwości balistyczne);

Właściwości umożliwiające unoszenie się na powierzchni wody;

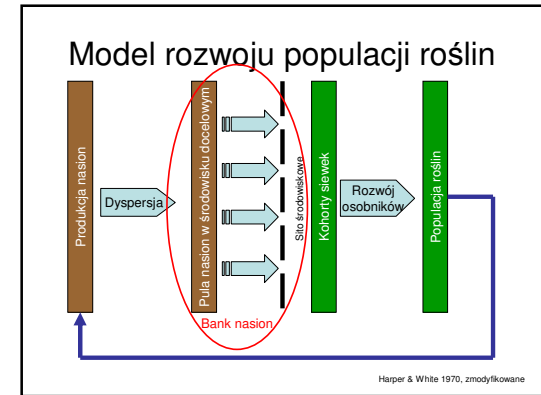
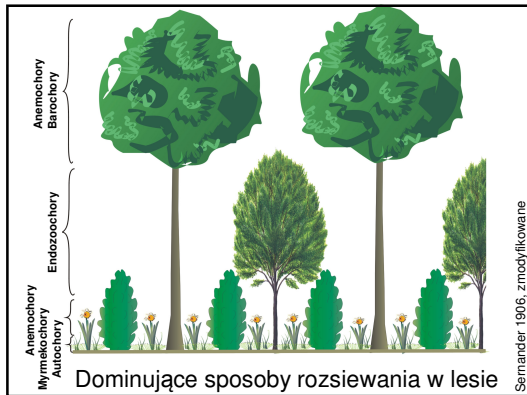
Właściwości sprzyjające zoochorii:

- sprzyjające polykaniu (mięiste owoce, nasiona niewielkich rozmiarów, duża liczba nasion);
  - sprzyjające celowemu przenoszeniu i gromadzeniu przez zwierzęta (trwałość, duże rozmiary);
  - sprzyjające przenoszeniu na powierzchni ciała (przyłgi, haczyki, kolce, właściwości elektrostatyczne);
- Brak przystosowań do rozprzestrzeniania?!?!?

Możliwości przelotu diaspor

Organizm	Odległość w km
Purchawica <i>Lycoperdon</i>	470 000
Płonnik <i>Polytrichum</i>	19 000
Widłak <i>Lycopodium</i>	330
Mniszek <i>Taraxacum officinale</i>	10,2
Brzoza <i>Betula pendula</i>	1,6
Świerk <i>Picea abies</i>	0,31
Jesion <i>Fraxinus excelsior</i>	0,025
Niecierpek <i>Impatiens glandulifera</i>	0,006
Mak <i>Papaver somniferum</i>	0,004

Podbielkowski Z., i Podbielkowska M., 1992

Glebowy bank nasion

Są to rezerwy (zasoby) zdolnych do życia nasion obecnych w glebie i na jej powierzchni. *Harper 1977*